

Перспективи подальшого дослідження вбачаються нам у вивченні динаміки розвитку складових індивідуального здоров'я студентів усіх курсів навчання.

1. Бенедиктов Д.Д. Социологический подход к изучению здоровья / Д.Д. Бенедиктов. – Москва “Астрель”, 1979. – 93 с.

2. Булич Е.Г. Валеология: Теоретичні основи валеології: [Навч. посібн. для студ. вищ. пед. навч. закл.] / Е.Г. Булич, І.В. Муравов. – К.: ІЗМН, 1997. – 224 с.

3. Бурчак Л.В. Фізіологія людини і тварин:

Навчально-методичний посібник / Л.В. Бурчак. – Суми: Видавництво “Ярославна”, 2014. – 172 с.

4. Рачкова С.О. Система роботи школи щодо формування навичок здорового способу життя: методичний посібник / С.О. Рачкова, А.М. Кушнірчук. – Хмельницький, 2012. – С. 60.

5. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу: [навчально-методичний посібник для викладачів валеології, основ медичних знань та безпеки життєдіяльності, вчителів основ здоров'я, студентів вищих педагогічних навчальних закладів] / [С.В. Страшко, Л.А. Животовська, О.Д. Гречишкіна, та ін.]. – К.: Освіта України, 2006. – 260 с.

Стаття надійшла до редакції 13.01.2017

УДК 78.071.2(477)

Олександра Німилевич, доцент кафедри музикознавства та фортепіано Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

СЛОВО ІВАНА ФРАНКА В МУЗИЧНОМУ ТРАКТУВАННІ БОГДАНИ ФІЛЬЦ

Стаття подає історію створення та музично естетичний аналіз хорових творів і солоспівів Богдани Фільц на слова Івана Франка задля їхнього творчого використання в процесі музичного виховання молоді.

Ключові слова: Іван Франко, Богдана Фільц, поезія, музика, хоровий концерт, романс, співак, педагогічний і концертний репертуар.

Літ. 15.

Александра Нимилович, доцент кафедри музикознавства та фортепіано Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

СЛОВО ИВАНА ФРАНКА В МУЗЫКАЛЬНОЙ ТРАКТОВКЕ БОГДАНЫ ФИЛЬЦ

В статье представлены история создания и музыкально-эстетический анализ хоровых произведений и романсов Богданы Фильц на слова Ивана Франко для их творческого использования в процессе музыкального воспитания молодежи.

Ключевые слова: Иван Франко, Богдана Фильц, поэзия, музыка, хоровой концерт, романс, певец, концертный репертуар.

Oleksandra Nymylovych, Associate Professor of the Musicology and Piano Department Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

THE WORD OF IVAN FRANKO IN THE MUSICAL INTERPRETATION BY BOHDANA FILTS

The article presents the story of creation and the musical-aesthetic analysis of choral works and romances by Bohdana Filts on lyrics by Ivan Franko with the aim of their creative using in the course of the musical education of young people.

Keywords: Ivan Franko, Bohdana Filts, poetry, music, choral concert, a romance, a singer, the concert repertoire.

Постановка проблеми. Ювілейний 2016 рік для “велета розуму і духу” Івана Франка (160-річчя від дня народження поета і 100-річчя його відходу у вічність) став доброю спонукою і для митців у поповненні музичної, художньої (образотворчої), літературознавчої, перекладацької франкіани новими шедеврами. Коштовним доробком стало видання хорових і вокальних композицій на вірші Івана Франка видатної композиторки сучасності Богдани Фільц.

Ще від кінця ХІХ ст. поетичні та прозові твори

І. Франка проникали у творчість українських композиторів. Найчисленнішими і найпопулярнішими є, звичайно, камерно-вокальні композиції, де зв'язок музики зі словом поета є найтіснішим. Жанрове розмаїття музичної франкіани налічує й чимало хорових творів на вірші Каменяра.

“Зрозуміло, що для українських, а особливо, галицьких музикантів поезія І. Франка, хоча загалом і визнана менше музикальною, ніж Шевченкова, мала неперехідне значення. Він значно рідше вдавався до типових пісенних рим, суто фольклорних образів і уявлень, натомість

перевтілював пекучі проблеми української національної історії крізь призму універсальних – біблійних (“Мойсей”), східних та давньогрецьких (притчі з циклу “Мій Измарагд”), узагальнено-філософських (“Каменярі”, “Наймит”) – сюжетів і тем. Його неперевершена наукова ерудиція, складна система поетичного виразу вимагала і від композиторів, які торкались лірики та філософської поезії І. Франка, переважно пошуку нових, складніших засобів інтонаційного вислову. Її багатозначність і поєднання пісенності – декламаційності – ораторської патетики – живої розмовної мови інспірували багатогранні звукові інтерпретації протягом понад сторіччя” [6, 383] – влучно зазначає доктор мистецтвознавства Любов Кияновська.

Іван Франко – видатний поет, письменник, науковець-дослідник, фольклорист, критик-публіцист упродовж свого життя проніс також і глибоку любов до музики, до народного мистецтва. Володіючи неабияким музичним обдаруванням він став і “авторитетним знавцем музичного мистецтва” [4, 5]. Народна пісня була великим замилюванням поета, його натхненням, розрадою і вартісним матеріалом для наукових досліджень, тим образом животною джерела (криниці), що кріпить дух українського народу: Криниця та з живою, чистою водою – / То творчий дух народу, а хоч в сум повитий, / Співа до серця серцем, мовою живою. / Як початок криниці нам на все закритий, / Так пісня та з джерел таємних ллєсь сльозою, / Щоб серце наше чистим жаром запалити! (“Народна пісня”, із циклу “Вольні сонети”) [14, 142].

Аналіз основних досліджень і публікацій. Мелодика слова Франкової поезії здавна захоплювала видатних майстрів мистецтва звуків, серед яких: В. Матюк, О. Нижанківський, М. Лисенко, Д. Січинський, К. Стеценко, Я. Степовий, С. Людкевич, В. Барвінський, Я. Ярославенко, Б. Кудрик, Н. Нижанківський, О. Годзяцький, Я. Лопатинський, А. Рудницький, М. Вериківський, А. Кос-Анатольський, Ю. Мейтус, Ф. Надененко, А. Штогаренко, Д. Задор, В. Кирейко, М. Колесса, Б. Лятошинський, М. Скорик, Л. Дичко, Г. Гаврилець, М. Халітова, В. Камінський та багато інших. Музична франкіана здавна впадала в око дослідників, музикознавців. Так ще 1941 року у Львові з’явилася малознана нотографія музичних творів до слів Івана Франка (друковані і рукописні твори), яку уклав Ярослав Ярославенко [15], а до друку впорядкував Я. Горак. Згодом побачило світ нотографічне видання О. Осадці “Творчість Івана Франка в музиці” (2007) [10].

Цікавою видається і збірка висловлювань

самого поета про музичне мистецтво і народну пісню в упорядкуванні Т. Коноварт [5]. Вагомі дослідження, присвячені сторінкам життя і творчості Івана Франка, його діяльності на ниві становлення і розвитку української музичної культури, втіленню творів Каменяра в музиці авторства доктора мистецтвознавства М. Загайкевич побачили світ у 1958 і 1986 роках [3; 4]. Окремим аспектам музично-дослідницької сфери у діяльності поета присвятили свої статті відомі музикознавці С. Людкевич, М. Возняк, В. Витвицький, Я. Ярославенко, Я. Якуб’як, Б. Фільц, Л. Кияновська, Ю. Ясиновський, І. Довгалюк та ін.

Мета статті полягає у розкритті історії створення хорових творів і солоспівів Богдани Фільц на слова Івана Франка, поданні їхнього музично-естетичного аналізу задля творчого використання в процесі музичного виховання молоді.

Виклад основного матеріалу. Поезія Івана Франка займає чільне місце у творчому доробку Богдани Фільц. Заслужена діячка мистецтв України, кандидат мистецтвознавства, доктор філософії мистецтва, лауреат Премій ім. М. Лисенка, В. Косенка і “Київ” ім. А. Веделя, лауреат Всеукраїнського конкурсу композиторів “Духовні псалми”, кавалер ордена Святої Великомучениці Варвари, член Національної спілки композиторів України – постать, яка плідно трудиться на ниві української музичної культури і музикології.

Народилася Б. Фільц 14 жовтня 1932 року в Галичині, в Яворові на Львівщині. Професійну музичну освіту здобула у Львівській спеціальній музичній десятирічці (сьогодні ім. С. Крушельницької) клас фортепіано Д. Залеської, О. Бережницької, І. Крих (1951), на історико-теоретичному (1956) і композиторському (1958) факультетах Львівської державної консерваторії ім. М. Лисенка у професора С. Людкевича та в аспірантурі в Києві (1962) при Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України (науковий керівник – академік Л. Ревуцький), де до 2015 року працювала на посадах молодшого, старшого і провідного наукового співробітника.

Б. Фільц – автор понад 400 наукових друкованих праць, в тому числі 5 монографій, зокрема “Хорові обробки українських народних пісень” (1965), “Фортепіанна творчість В.С. Косенка” (1965), “Український радянський романс” (1970), “Художня самодіяльність на сучасному етапі” (у співавторстві, 1977), “Гармонія солоспіву” (1979), розділів в “Історії української музики” (тт. I, IV, V, II, друге видання 1989, 1992, 2004, 2009), численних статей у книгах і фахових виданнях, понад 200 статей в енциклопедіях.

Композиторський доробок мисткині повниться творами різних музичних жанрів: симфонічного, інструментального, камерно-вокального та хорового. Вона є автором понад 500 творів. Серед них – “Концерт для фортепіано з оркестром” (1958, видано 2010), “Верховинська рапсодія” для симфонічного оркестру (1961), “Диптих для скрипки і струнного оркестру” (2005), “Два духовні хорали” для струнного квартету (2004)”, “Largo lamentoso”, присвячене Скнилівській трагедії для двох фортепіано (2004), опера для дітей “Лісова школа” (2012), “Реквієм пам’яті Героїв Небесної сотні” (2014), п’єси для фортепіано, скрипки, гобоя, флейти, бандури, ксилофона та ін. інструментів, солоспіву, хорова музика, духовні твори, обробки народних пісень. Опубліковано 32 авторські збірники, серед яких 12 – пісні і хори для дітей: “Від льоду до льоду” (1965), “Смерічка” (1973), “Любимо землю свою” (1977), “Ладоньки” (1982), “Хорові акварелі” (1982), “Від зими до зими” (1983), “Весняний дзвін” (1987), “Жива криниця” (1998), “Світє тихий” (2000), “Сонце в жменьці” (2000), “Золоте весельце” (2007), “Зацвіла в долині” (2007), “Духовні хорові твори” (2005), Хорові кантати: “Любїть Україну”, “Юнакові”, “Пори року” (2012), Хорові твори на слова Тараса Шевченка (2014), а також “Дві п’єси для скрипки і фортепіано” (2004) і твори для фортепіано: “Три п’єси на теми лемківських народних пісень” (1960), “Закарпатські новелети” (1966, 2010), “Концерт для фортепіано з оркестром (клавір)” (2010), “Твори для фортепіано” (1984), “Фортепіанні цикли” (2002), “Фортепіанні твори для дітей” (2011), “Музичні фрески” (2015), цикли солоспівів на вірші О. Олеся “Срібні струни” (1999), Т. Шевченка “Наша дума, наша пісня...” (2004), Т. Савчинської-Латик “Солоспіву” (2007), Л. Костенко “Калина міряє коралі” (2014) і “Золота колиска” (2016), одноголосі та двоголосі твори для дитячих хорових колективів “В твоїй душі багатство” (2016), багатоголосі твори для дитячих хорових колективів “Натхненна музикою і поезією” (2016). Крім цього Б. Фільц упорядковано і видано збірку хорових творів та вокальних ансамблів для дітей старшого шкільного віку “Земле моя” на вірші І. Франка (1985), а також збірку “В чарах кохання” (українські народні пісні про кохання (1998).

Композиції Богдани Фільц широко виконуються в Україні та звучать на концертній естраді поза її межами – в Канаді, США, Південній Африці, Німеччині, Франції, Австрії, Великій Британії, Фінляндії, Данії, Бельгії, Нідерландах, Італії, Польщі, Чехії, Словаччині, Болгарії, Латвії, Литві,

Естонії, Білорусі, Росії та ін., увійшли до багатьох збірників, виданих як в Україні, так і за кордоном (США, Канада, Південна Африка (Unisa: Piano Examination Album. – University of South Africa, 2016). Вони широко залучаються до програм різноманітних Всеукраїнських і Міжнародних конкурсів і фестивалів (фортепіанних, хорових, вокальних).

У своєму творчому доробку поряд із поезіями Т. Шевченка, Л. Українки, О. Олеся, В. Сосюри, П. Тичини, Л. Костенко, Богдана Фільц доволі часто звертається до майстерного і філософсько-глибокого слова Івана Франка.

Творчість Івана Франка була відома для Б. Фільц з раннього дитинства, як також і знайомство з багатьма членами родини поета, зокрема, зі сином Петром Франком – педагогом, письменником, вченим, співзасновником “Пласту”, учасником визвольних змагань, який у 1936 – 39 рр. працював у яворівській гімназії на запрошення батька композиторки, сподвижника музейної справи, адвоката і громадського діяча Михайла Фільца. До того ж, П. Франко викладав “руханку” (заняття з фізичної культури) в яворівській гімназії, де навчалась старша сестра Б. Фільц Іванні і займався з дітьми вдома, навчаючи їх англійської мови. Ця наука глибоко закарбувалася у пам’яті. Мисткиня й сьогодні виголошує поетичні рядки і коротенькі оповідання англійською, які вивчила під опікою Петра Франка. Згодом, перебуваючи у засланні в Казахстані мати Ярослава Фільц-Рудницька (засновниця, разом із своїм чоловіком, яворівської філії Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка у Львові, педагог, піаністка, померла в засланні) зверталася листовно до П. Франка за допомогою у справі порятунку дітей, можливості їхнього переведення до рідні, та все марно, адже у 1941 році П. Франка вбили у Києві (ще донедавна вважалося, що він загинув при невизначених обставинах). Повернувшись до Львова і проживаючи в сестри матері Ганни Рудницької, три сестри Фільц – Христина, Іванна і Богдана, незважаючи на складні обставини, поставили перед собою мету – отримати добру освіту, працювали над собою, займались улюбленою справою – музикою. А вдосконалювали свою майстерність у грі на музичних інструментах (Іванна – скрипка, Богдана – фортепіано) діти у тети, знаменитої художниці Ярослави Музики, яка мешкала у Львові в будинку НТШ у Львові на вул. В. Винниченка № 26 (колишня Радянська), де свого часу працював Іван Франко. Розповіді про поета, атмосфера будинку запам’яталися з юнацьких років. Знайомство з внучками І. Франка – Вірою (донька Петра Франка, вчилася в гімназії

з приятелькою Б. Фільц, доктором мистецтвознавства М. Загайкевич) і Зеновією (донька Тараса Франка, працювала в Інституті мовознавства ім. О. Потебні), з якою разом співали в академічному хорі, згодом працювали поруч у Києві на вул. М. Грушевського, 4, правда, у різних інститутах також сформувано у композиторки чимало вражень і спогадів про родину поета.

Близько десяти років тому, Б. Фільц працювала над спогадами про свого педагога, а згодом колегу у Львівській спеціальній музичній школі-десятиріччі (1956 – 58) Марію Білинську – музикознавця, художника, “шляхетну, доброзичливу і високо ерудовану жінку”, яка допомагала також долати труднощі перших кроків у педагогічній діяльності Б. Фільц. Для виховання своїх учнів у патріотичному дусі, дбаючи про їхній всебічний розвиток, педагог часто організовувала разом зі своїми колегами-однодумцями спільні “візди на прогульки в Карпати” – на Довбушеві скелі в Бубнищі, мальовничими місцями, пов’язаними з життям і творчістю Івана Франка та ін. Долучалась з величезним задоволенням до таких мандрівок і молода викладачка Богдана Фільц. Відтворюючи поїздку в рідне село поета – Нагуєвичі, поблизу Дрогобича, у своїх спогадах мисткиня проводить паралелі й зі своєю творчістю: “Досі згадую дбайливо огорожену шанувальниками поета лавочку під старезним франківським дубом, де у затишку свого зеленого друга він любив працювати, принишклих учнів, в уяві яких під враженням цих розповідей, мабуть так само, як і в мене, виринала натхненна постать молодого поета, славетного світоча нашої літератури і культури. Дивно, але зовсім недавно, перевіряючи правильність комп’ютерного набору нот моїх нових романсів, написаних в цьому році до 150-річчя від дня народження І. Франка, мене просто вразили рядки з його вірша “Привіт тобі, мій друже вірний, гаю”, а саме: “Під скрип могутніх конарів дубових складались першіі мої пісні”. Вони неначе перенесли мене у ті далекі дні, перед очима чітко постала як жива картина нашого тодішнього зібрання, навіть з відтворенням відповідно пережитих емоцій та настроїв. Мимоволі на думку прийшли слова Левка Ревуцького про процес музичної творчості і про те, що він часто є інтуїтивним, коли в пам’яті композитора виринають тисячі ниточок, що пов’язують його з давно пережитими емоціями і життєвими колізіями” [13, 93 – 94].

Треба сказати, що ще 1985 року до 120-річного ювілею поета Богдана Фільц відгукнулася упорядкуванням цікавої збірки хорових творів та

вокальних ансамблів для дітей старшого шкільного віку “Земле моя” на вірші І. Франка. Донеї ввійшли композиції М. Лисенка, Я. Ярославенка, М. Вериківського, А. Кос-Анатольського, А. Мухи, Б. Фільц, окремі з яких є хоровими перекладеннями солоспівів та хорових творів, здійснені Б. Фільц для дитячого хору, щоб краще розкрити образне багатство поезії І. Франка та виховувати на цих високохудожніх зразках талановиту молодь. Про цей збірник і працю над ним авторка-упорядник змістовно написала у вступній статті “Втілене в пісні слово Франка”. Тут, на превелике здивування, Богдані Фільц вдалося опублікувати композицію Я. Ярославенка “В дорогу” до слів І. Франка “Сонце по небу колує”, відому від часу її написання в 1913 році як “Пластовий марш” і опубліковану видавництвом “Торбан” у 1913 і 1926 рр. [7, 23]

Серед перекладень Б. Фільц для дитячого хору: солоспів М. Лисенка “Безмежнеє поле” твір, сповнений драматизму й героїки; згадуваний вже пластовий марш “В дорогу!” і хорова лірично-пейзажна мініатюра “Місяцю-князю” (1912) Я. Ярославенка; наснажений хоровий твір М. Вериківського “Гримить!”. Подано також і оригінальні композиції Б. Фільц на вірші І. Франка – “Земле, моя всеплодющая мати”, “Червона калино, чого в лузі гнешся?”, “Надійшла весна прекрасна” (вперше опублікований у 1985 році [12]), обробка народної пісні “Мій раю зелений” на слова Івана Франка, а також твір “Ой ти, дубочку кучерявий”, написаний 1956 року для тріо сестер Байко (Даниїли, Марії, Ніни) на слова Каменяра, який постійно звучав у концертних програмах видатних співачок у супроводі відомої піаністки Ярослави Матюхи. Вперше композиція вийшла друком у Львові [11] в 1959 році.

У Франковому ювілейному 2016 році з’явилась низка нових хорових творів Богдани Фільц на вірші поета: Хоровий концерт для мішаного хору “Шукай краси, добра шукай!” у трьох частинах (“Кожна пісня моя – віку мого день”, “Земле моя, всеплодющая мати”, “Шукай краси, добра шукай!”) і цикл “Озвучені строфи” (“Книги – морська глибина”, “Мужню силу хоч похиле горе”, “Обрубане дерево знов зеленіє”).

Упродовж чотирьох століть існування жанру хорового концерту його важливою ознакою завжди було органічне поєднання новітніх досягнень композиторської техніки з глибинними національними рисами традиційного українського хорового співу [9]. У творчості сучасних композиторів традиції хорового концерту виявляються у доробку Л. Дичко, Г. Гаврилець, В. Зубицького, М. Скорика, Є. Станковича, В. Степурка,

Б. Фільц, О. Козаренка, В. Рунчака, І. Щербакова тощо. В усіх цих творах зберігається орієнтація на давню культурну традицію на сучасній образно-драматургічній, інтонаційній основі.

Хоровий концерт Б. Фільц “Шукай краси, добра шукай!” для мішаного хору, кожна з частин цього циклу об’єднана філософською концепцією “духу народу” і має стійку функцію.

Перша частина – розгорнена поема на вірш І. Франка “Кожна пісня моя – віку мого день”, який розкриває ставлення поета до своєї творчості. На тверде переконання Франка, поезія-пісня повинна впливати з життя українського народу, відображати його сподівання і мрії – “В пісні те лиш живе, що життя дало”. А оскільки поет був борцем, то й творчість-пісню він вважав своєю зброєю: “Кожна пісня моя – віку мого день, / Протерпів її я – не зложив лишень”.

Поетичні прийоми на кшталт переходу від оповіді до пісні, чи до окремих реплік і знову до розповіді, драматизують вірш. Власне, розгортання першої частини хорового концерту яскраво підкреслює ці особливості поезії Франка. Твір складається з окремих, тісно пов’язаних між собою, розділів. Музика випромінює і світлу лірику, і сум, мужність і енергійність, гнів і наснаженість. Композиція загалом дихає пісенністю, проте скрізь відчужаються тонко інтерпретовані риси ліричної пісні і маршу, багатоголосної хорової пісні і прозового драматичного діалогу. Саме варіантний принцип музичного розвитку, який пронизує весь твір, додає йому монолітності і свідчить про опору на народнопісенні джерела.

“Земле моя, всеплодющая мати” – друга, мініатюрна у порівнянні, частина хорового концерту несе в собі життєствердний імпульс, закодований у зверненні поета до матері-землі, у якій він просить великої теплоти, що очищає почуття і викликає до людей “безграничну, чисту” любов: “Земле моя, всеплодющая мати, / Сили, що в твоїй живе глибині, / Краплю, щоб в бою сильніше стояти, / Дай і мені! / Дай теплоти, що розширює груди, / Чистить чуття і відновлює кров, / Що до людей безграничну будить / Чисту любов!”.

За емоційністю та художніми засобами вірш “Земля моя, всеплодющая мати” – це одна з поетичних вершин І. Франка. Музика Б. Фільц – урочиста, насичена висхідними кварто-квінтовими стрибками, маршовістю, пунктирністю ритму, наголошенням важливих поетичних зворотів, мажорною палітрою барв, що підсилюють звучання поетової “осанни” рідній землі й творцеві всього на землі.

Третя частина хорового концерту написана на

вірші “Шукай краси, добра шукай!”, який став носієм назви і хорового концерту, й усієї збірки загалом. Всеохопна поезія у стислій формі містить глибокий філософсько-етичний та естетичний зміст, в центрі якого є стійкість і піднесеність духу, пошук добра у своїй душі, духовне і матеріальне життя героя, пов’язане з рідною землею і народом, релігією, вірою і традиціями. Все це знаменито втілено у музиці Б. Фільц. Чудова мелодика, діалог між голосами наче розмова героя зі самим собою, закличність, ліризм і гармонічне розмаїття притаманні цій частині твору в обох варіантах, адже композиторка здійснила ще оригінальну композицію у викладі для жіночого (дитячого) хору. Тут Б. Фільц виявила себе великим майстром у зображенні переходів від мислення до співу з усім широким діапазоном нюансів (поєднанні лаконічних монологів, інтонацій речитативного і пісенного характеру). Отож об’єднавчою думкою хорового концерту Б. Фільц служить відтворення соборного духу українського народу, що черпає сили від рідної землі й традицій.

Цикл “Озвучені строфи” написаний композиторкою у двох варіантах – для мішаного і жіночого (дитячого) хорів. Це три хорові мініатюри-перлини, які вирізняються чіткістю, лаконічністю і літературно-музичною красою. Композиторка обрала строфи (№ 2, 3, 19) зі збірки І. Франка “Мій ізмарагд”, не випадково так названу поетом, адже у староруській літературі “Ізмарагдами” називалися збірки статей і притч морального характеру, написані за мотивами стародавніх легенд і повчань, в яких читач знаходив відповідь на ті чи інші питання повсякденного життя. Це строфи: “Книги – морська глибина” про цінність книг, як джерела мудрості і виховання, зцілення душі і живильної ріки Всесвіту; “Мужню силу хоч похилить горе” – заклик до мужності та стійкості у подоланні життєвих труднощів – так як полум’я свічки ніхто не примусить горіти вниз, так і людина повинна бути незламною; “Обрубане дерево знов зеленіє” – порівняння надії з життєдайністю дерева, як заклик не втрачати надію всупереч гонитві і биттю долі. Всі ці теми особливо суголосні сьогоднішнім реаліям нашого життя.

Про солоспіву, написані ще на початку творчого шляху композиторки, доктор мистецтвознавства М. Загайкевич у своєму дослідженні зазначила: “У романсах, які написала на слова І. Франка Богдана Фільц, – “Я не тебе люблю”, “Твої очі як те море” – на перший план виступає високий ліризм і поетична настроєність музичного вислову, ніжність, витонченість почуттів. А все це, безперечно, належить до

найцінніших властивостей творчого стилю композитора [4, 128]. Власне ці два солоспіви Б. Фільц увійшли до платівки “Пісні Франкового краю. Співає Марія Байко” (С30-20315-002-Д0315), яка вийшла 1983 року.

Серед солоспівів – твори написані наприкінці 1950-х років – ліричні “Я не тебе люблю” (1956), “Твої очі як те море” (1960) з присвятою славетній українській співачці Соломії Крушельницькій, пристрасний романс “Так, ти одна моя правдивая любов” (1958), а також композиції для тенора, створені до 150-річного ювілею поета у 2006 році – “Привіт тобі, мій друже, вірний гаю”, “В Перемишлі, де Сян пливе”, “Хвилі щастя золотого”, “Зелений явір” з присвятою подрузі композиторки, відомій дослідниці, доктору мистецтвознавства св. п. Марії Загайкевич (цей солоспів з лемківським колоритом здійснений у викладі для тенора і баритона, а також у перекладі для мішаного і жіночого (дитячого) хору).

Як зазначає музикознавець Яким Горак у березні 2006 року Богдана Фільц передала для музею Івана Франка у Львові “два нових солоспіви до Франкових текстів – “В Перемишлі, де Сян пливе” (датований 5 березня 2006 р.), та “Привіт тобі, мій друже вірний гаю” (датований 10 березня 2006 р.). Ксерокопію рукопису цих творів композиторка подарувала музеєві, додавши дарчий напис: “Для львівського літературно-меморіального музею І. Франка. Б. Фільц. Київ, 11.04.2006 р.”. Ці два солоспіви були вперше виконані співачкою Наталією Якимець та концертмейстером Оксаною Басою на концерті солоспівів на вірші Івана Франка, який відбувся в рамках “Тижня пам’яті Івана Франка” у Львові 1 червня 2006 р.” [2, 611]. У грудні цього ж року солоспіви Б. Фільц на вірші І. Франка прозвучали у Самборі на Львівщині в програмі авторського концерту композиторки, організованому товариством “Просвіта” і присвяченому 150-річчю Каменяра: “Зелений явір” (Я. Надуличний, концертмейстер І. Терлак), “Хвилі щастя золотого” (Т. Стояньська, концертмейстер І. Терлак), “Привіт тобі, мій друже вірний гаю” і “В Перемишлі, де Сян пливе” у виконанні І. Хая (концертмейстер Л. Мигалик) [8, 101; 105].

Висновки. “Будучи здібним, кваліфікованим теоретиком музики, вона (Богдана Фільц – О. Н.) ніколи не обтяжує творчість самоцільним мудруванням, нарочитим маневруванням технічними засобами. Засоби підпорядковані музичній інтуїції, що не підводить композиторку, дозволяють їй бути правдивою, безпосередньою, “говорити” широко й переконливо. Особливе значення ці риси мають для жанрів, до яких

мисткиня звертається найчастіше – до пісень, романсів, до хорових композицій для дітей, що потребують особливого відчуття живої інтонації, “тембрової евфоніки”. Вроджений мелодичний дар робить її вокальні твори виразними, легкими для запам’ятовування. Мелодійністю відзначається й музична тканина акомпанементу з часто використовуваними поліфонічно-імітаційними елементами, затриманнями, і через зміну їх функцій в акордах вони ведуть до плавних переходів у близькій і дальшій тональності” [1, 26], зазначає доктор мистецтвознавства Софія Грица.

Солоспіви Б. Фільц на вірші І. Франка звучать наче на одному диханні, передаючи стан душевного болю і радісного хвилювання, закоханості і розпачу, милування красою природи і людських почуттів. Вокальна партія творів пластична, романсово-аріозного типу, гнучко плине за словом, інтонаційно і ритмічно підкреслюючи всі нюанси франкового тексту, зберігаючи смислові цезури. Композиторка вдається до незначних змін тексту: повторюючи окремі слова для підсилення їхнього впливу на слухача. Партія фортепіано насичена виразними підголосками, віртуозними зворотами, поліритмічними елементами, динамічними контрастами, несподіваними акцентами, багатшаровістю фактури, оркестровими ефектами. Ці виразові засоби творять досконале музичне прочитання поезії Івана Франка.

Богдана Фільц, прагнучи якомога точніше передати образний зміст вибраного поетичного тексту як у хорових творах, так і в солоспівах, поєднуючи музику зі словом у наскрізному розвитку, створила високомистецькі інтерпретації поезії Івана Франка, сповнені яскравим інтонаційним зв’язком із фольклором, сердечністю, патріотизмом, глибиною і щирістю й адресовані як зрілим виконавцям, так і талановитій українській молоді.

1. Грица С. *Рефлексії від музики та писань про музику Богдани Фільц / Софія Грица // Музична україністика: сучасний вимір: Збірник наукових статей на пошану заслуженої діячки мистецтв, композиторки, кандидата мистецтвознавства Богдани Фільц / Ред.-упор. В. Кузик. – К.: ІМФЕ ім. М. Рильського НАН України, 2010. – Вип. 5. – С. 26.*

2. Горак Я. *Автографи українських музикантів у фондовій добірці Літературно-меморіального музею Івана Франка у Львові / Яким Горак // Художня культура. Актуальні проблеми. – 2006. – Вип. 3. – С. 611.*

3. Загайкевич М. *Іван Франко і українська*

музика / Марія Загайкевич. – К.: Держ. видав. образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1958. – 123 с.

4. Загайкевич М. Музичний світ великого Каменяра / Марія Загайкевич. – К.: Музична Україна, 1986. – С. 5.

5. Іван Франко про музику / упорядник, автор передмови, приміток та коментарів Тамара Коноварт; науковий редактор Юрій Ясіновський. – Львів, 2006. – 118 с. [Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, серія "Історія української музики"].

6. Кияновська Л. Музичне прочитання поезії Франка у вимірах сучасної естетики (на прикладі творчості львівських композиторів) / Любов Кияновська // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 21. – Львів, 2012. – С. 383.

7. Лаба В. Творець українських маршів Ярослав Ярославенко: життєвий та творчий шлях / Василь Лаба. – Львів, 2000. – С. 23.

8. Нариси з історії товариства "Просвіта" Самбірщини і околиць. Частина I / Упорядник О. Сумарук. – Дрогобич: Посвіт, 2016. – С. 101, 105.

9. Осипенко В. Структурно-семантичний інваріант хорового концерту (на матеріалі

хорової творчості Ю. Алженєва): дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Вікторія Осипенко / Харківський держ. ун-т мистецтв ім. І. П. Котляревського. – Х., 2005.

10. Творчість Івана Франка в музиці [Текст]: нотографічний покажч./ Упоряд. та передм. О. Осадці. – Л.: [ЛНБ ім. В. Стефаніка], 2007. – 116 с.

11. Фільц Б. Ой, ти дубочку, кучерявий на сл. І. Франка // Співають сестри Байко. – Львів, 1959. – С. 8 – 14.

12. Фільц Б. Надійшла весна прекрасна на сл. І. Франка // Співає "Возник": Репертуар дитячого хору. – К., 1990. – С. 29 – 35.

13. Фільц Б. Яскрава представниця української галицької інтелігенції / Богдана Фільц // Подвижниця української культури. Книга на пошану Марії Білинської / Упорядники: Л. Ярославич, А. Білинський. – Львів: ЗУКЦ, 2012. – С. 93 – 94.

14. Франко І. Я. Зібрання творів у 50 томах. – К.: Наукова думка, 1976. – Т. 1. – С. 142.

15. Ярославенко Я. Нотографія музичних творів до слів Івана Франка (підгот. до друку вст. ст. і коментарі Я. Горак) // Українська музика: Науковий часопис. – 2011. – Ч. 1. – С. 127.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2017

"...Українське слово. Ти частка тих, що вже давно померли, їх кров живуща, їх жага нетлінна, безсмертне і величне, як Говерла, багате і дзвінке, як Україна".

Дмитро Луценко
український поет-пісняр

"Пісня і праця – великі дві сили!
Їм я до скону бажаю служити..."

Іван Франко ("Пісня і праця")
український письменник, поет, вчений, публіцист

"Ми мусимо навчитися чути себе українцями – не галицькими, не буювиськими українцями, а українцями без офіційних кордонів".

Іван Франко
український письменник, поет, вчений, публіцист

